

УДК 7.038, 7.07, 72.01, 72.02, 72.03, 747, 792.9

Праслова В. О.,

*к.арх., доцент кафедри дизайну архітектурного середовища**Київського національного університету будівництва і архітектури,**z-design@ukr.net**orcid.org/0000-0002-9342-6996*

ПЕРФОМАНС В ХУДОЖНЬОМУ ПРОЕКТУВАННІ

Анотація: розглядається перфоманс як метод розвитку художнього проектування. Це не матеріальне мистецтво, що виникає в середовищі художників та архітекторів у вигляді протесту проти живопису. Проаналізована методика занурення в себе, яку розробила Марина Абрамович. Розглянуто етапи становлення методики на прикладах перфомансів цієї відомої художниці.

Ключові слова: художнє проектування, перфоманс, не матеріальне мистецтво, метод, Марина Абрамович, МАІ.

Слово перфоманс запозичено з французької мови від “*perfoundir*”, що в перекладі означає “повністю забезпечувати” і англійського терміну “*perform*”, що означає “виконувати”. Вперше цей термін з’являється в п’ятидесятих роках двадцятого сторіччя, коли американський композитор Кейдж розмістив слово “перфоманс” на своїй афіші. Лише через двадцять років цей термін розповсюджується для широкого користування. Перфоманс - це форма авангардного сучасного мистецтва, в якому творами стають не картини, а сам художник, його дії, спілкування з публікою (зазвичай надзвичайно провокаційні). Це вид мистецтва, яке здебільшого орієнтоване на візуальне сприйняття. Таким чином, воно є певним синтезом спеціальних ефектів, театру та музики. Ця течія виникає в 60-х роках як протест проти живопису. Головне в перфомансі те, що його результати не можливо “повісити на стіну”. Перфоманс - це мистецтво за допомогою тіла, в основі якого спільні переживання художника та публіки.

Найвідомішою представницею, що присвятила все життя перфомансу, є сербська художниця Марина Абрамович. Своєю творчою діяльністю вона спростовує думку про те, що перфоманс є альтернативою а не канонічним мистецтвом. Студенти художніх шкіл і академій стоять в черзі, щоб увійти в наступну команду сербської художниці, яка ставить неймовірні арт-експерименти, досліджуючи межі людської природи і мистецтва. Ніхто не йде з виставок Абрамович без багажу незвичайних вражень і переживань. В своїй творчості Абрамович постійно наражає на небезпеку себе і своє тіло. Вона створює ситуації, в які ніколи ніхто не потрапляв. Тому глядачі можуть відчувати

те, що досі не відчували. Її роботи завжди на грані. Провокації художниці є свого роду інтервенціями, які далеко не всі здатні сприйняти та зрозуміти. І кожний виступ складніший порівняно з попередніми. “Перфоманс спирається виключно на емоції. Це прямий енергетичний контакт, ідеальна форма діалогу художника та глядача. Якщо напруження тримається автором на сто відсотків, то емоційна хвиля досягає кожного. Не важливо, що саме робить митець. Важливо, що у нього в голові, коли він це робить. Таким чином, перфоманс – це стан розуму художника. В кожній акції автор виступає сильним та незламним духом воїном, що підкорює не глядачів, а перш за все себе” – зазначає Марина Абрамович. Слід однак визнати, що така альтернатива канонічного мистецтва подобається не кожному. Існує певний прошарок глядачів, які відкрито висловлюють сумніви щодо психічного здоров'я людей, які добровільно піддають власне тіло надскладним навантаженням, нехай навіть викликаючи глибоко індивідуальні переживання глядачів.

В творчому доробку художниці всесвітньо відомі роботи. Серед них перфоманс в музеї в Белграді, під час якого Марина шістнадцять годин без зупинки їздила по колу по площі та викрикувала певні числа в гучномовець. Під час другого перфомансу художниця ризикнула помінятися місцями з повією. Третім став перфоманс під назвою “В ритмі два”, під час якого Абрамович приймала психоактивні препарати як протест проти соціально суспільних установок, що направлені проти душевно хворих жінок. Ще однією провокацією став виступ художниці під назвою “Ритм п'ять”, в якому вона лягла в центр палаючої пентаграми та втратила свідомість через нестачу кисню. Наступним став надзвичайно складний перфоманс, згідно з яким Абрамович жила два тижні на трьох платформах, підвісених в галереї та повністю візуально відкритих для спостерігачів. Отримати свободу та припинити акцію було неможливо, навіть якби художниця захотіла, адже сходи влаштували з гостро заточених ножів.

“Ритм нуль” в Неаполі - одна з найнебезпечніших акцій, яку митець влаштувала в галереї Studia Mona в Мілані. Вона запропонувала всім бажаним робити з її тілом все, що заманеться в тому числі і предметами, якими можна нанести тілесні ушкодження. Перфоманс зупинили, коли Марині засунули пістолета до рота. Цей експеримент оголив людську природу, а це і є мистецтво. “Це як потрапити в детектив-трилер: ось він заряджений пістолет, що станеться далі? Прошарок цивілізації надзвичайно тонкий. Лякає, як люди повертаються до первісного стану, якщо їм це дозволити” – зазначила автор.

В 2010 році в музеї сучасного мистецтва МоМа Абрамович влаштувала наймасштабнішу акцію “В присутності художника”, в якій взяли участь тридцять художників-помічників та сама Марина. Підготовка помічників-

волонтерів тривала пів року в межах семінару "Прибирання". Адже перед художниками постало завдання створити середовище притягіння, а це вимагає повного внутрішнього спустошення за рахунок виконання низки складних вправ. Результатом стала можливість занурення мозку в положення "тут і зараз". Таким чином виникла можливість розкриття емоцій, без яких перфоманс неможливий. Дія перфомансу проходила в холі музею, де влаштували своєрідні кінодекорації – квадрат зі столом та двома стільцями по центру. І все. Художниця сиділа на стільці нерухомо як гора протягом трьох місяців, шести днів на тиждень, семи з половиною годин на день, створюючи атмосферу спокою. Єдине, що вона робила - дивилася в очі кожному бажаному. Відсутність правил – надзвичайно сміливий крок, адже задум будь-якої миті може провалитися. Майданчик – вікно спілкування без обмежень. Доведено, що перед більшістю шедеврів глядач зупиняється на тридцять секунд. Поруч з Мариною Абрамович непомітно пролітав цілий день. Кожні декілька хвилин відбувався новий зоровий контакт, до кожної особистості автор відносився з повагою. Глядачі приходили з різних причин. Вони випромінювали злість, цікавість, інтерес, біль. Художниця під час контакту зникала як особистість, перетворюючись на дзеркало. Це викликало багато суперечливих емоцій, однак більшість в неї закохувалися. Автор перфомансу змінила всіх, з ким контактувала. Відбулася дивна річ. Марина Абрамович за допомогою простору та публіки візуалізувала час. Час набуває вагу. Цю вагу несе на своїх плечах художниця. І плата за цю вагу – частина життя художниці. Досягається дивне ілюзорне відчуття, що час – це предмет, який можна відчутти на дотик. І ви разом з Мариною застрягли всередині та не можете вибратися самотужки. Під час акції Абрамович подивилася в очі майже півторам тисячам людей за сімсот двадцять годин.

Перфоманси, підготовка до яких є не менш важливою, ніж власне сама арт-акція, допомогли художниці усвідомити степінь впливу на глядачів. Тепер Абрамович підкреслює, що просуває мистецтво як політичну платформу. Зокрема вона сказала на відкритті афінської виставки "Я хотіла б привезти свій Метод в Київ і Париж. Багато урядів розглядають творчість як розкіш, але культура - це життєва необхідність. Люди можуть змінити свідомість, пізнаючи себе, саме в цьому суть перфомансу. Я можу впливати і нести зміни за допомогою перфомансу, це мій інструмент".

В 2015 році в межах лекції "Мистецтво, засноване на довірі, вразливості та зв'язку" художниця презентувала віртуальний інститут МАІ в Бразилії, ідея перенесення якого в реальність втілюється у життя разом з Ремом Колхасом. Перший реальний МАІ зведуть у штаті Нью-Йорк, наступні в Австралії та Канаді. В інституті Марина навчатиме людей суті свого методу, який

вдосконалює в мистецтві вже понад сорок років. Зокрема, мова йтиме про біль і комунікації. Люди вважають, що краще спілкуватися в смс по телефону, ніж дивиться один одному в очі. Метою оволодіння методом є необхідність знову навчитися спілкуватися фізично. Тож досягнути мети можна сповільнивши ритм життя та повернутись до простих речей за рахунок досягнення певного стану духовної та фізичної підготовки.

В межах МАІ існують сім просторів, в кожному з яких проходить певна практика. Розпочинається методика з залу очікування, де відмовившись на певний час (шість годин) від електронних та цифрових носіїв, учасники за допомогою символічного перевдягання в білі халати та одягання звукоізолюючих навушників перетворюються на Експериментаторів. Наступним є зал повільної ходи із ще більшим сповільненням. Далі очікує зал пиття води. Після цього відбувається створення магнітних потоків на поверхні тіла в магнітній кімнаті. Продовження – це зал з кристалами, за ним – кімната погляду у вічі один одному. Замикає ланцюжок підготовчих просторів кімната для простого лежання. За шість годин експериментатор встигає пройти всі чотири стадії: скуки, злості, незадоволення та, нарешті, спокою – задоволення від виконаної роботи. Після духовної і фізичної підготовки настає етап сприйняття. Він займає найбільший проміжок часу. Для цього є спеціальна звукова камера, в яку потрапляють на надкомфортних мобільних кріслах. Саме тут відбувається основне дійство - сприйняття не матеріального мистецтва: музики, опери, театральної постановки, фільму, танку, тощо. Прогнозовано, що після такого виснажливого дня під кінець етапу учасник засинає. Тому його за необхідності транспортують на паркінг для відпочинку.

У березні 2016 року Марина Абрамович презентувала новий перформанс в Афінах під назвою “As One”, що почалася в співпраці з місцевою арт-групою NEON. Це візуалізація шматку пазлу методики МАІ (рис 1), мова про яку ітиме трохи нижче. У ньому взяли участь двадцять дев'ять грецьких художників, яких Марина відібрала особисто з трьохсот двадцяти кандидатур. Вибір учасників ґрунтувався на інтуїтивних критеріях: “Я відразу розумію, хто підходить”. Обрані художницею виконавці-помічники традиційно розпочали співпрацю з художницею з практики методу Абрамович. Учасники експерименту два тижні мешкали в будинку з художницею ізольовано від решти людей та вчилися пізнавати себе, змінюючи власну свідомість за рахунок виконання низки певних вправ у певній послідовності. Серед них підрахунок рису, стояння в холодній воді, дихання - все продовж довгого проміжку часу. Одним із прийомів методу є подолання страху. Зокрема художник Танассіс Акоккалідіс, після співпраці з Абрамович влаштує живий

перфоманс-спробу вилікуватися від страху висоти, сидячи годинами на краю даху висотного будинку.

Рис.1. Перфоманс в межах МАІ за методом Абрамович. Афіни, 2016.

Таким чином, метод Марини Абрамович призводить до змін на внутрішньому рівні – до зміни свідомості людини шляхом перемоги над власними страхами та переживань низки поразок. Єдиний шлях змінити світ навкруги – почати з себе. На мою думку, така духовна та фізична підготовка сприяє не тільки сприйняттю вже існуючого не матеріального мистецтва, а й створенню власних творів-протестів проти буденності. Тож заклик Абрамович “робити те, чого боїшся; робити те, чого не знаєш; йти туди, де ніхто ще не був” є також гімном художнього проектування. Використання даного методу сприяє перспективному розвитку художнього проектування. До речі, нагода взяти участь у перфомансі в киян була рік тому в Пінчук Арт центрі.

Список використаної літератури:

1. Фильм о художнице Марине Абрамович. Режиссер: Мэттью Эйкерс, Джефф Дюпре <https://www.youtube.com/watch?v=f8jTGtWGRLw>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=JbWsEkTdi2Y>
3. https://www.youtube.com/watch?v=Me_MuDF1bQ4
4. <http://thedevochki.com/2016/03/16/marina-abramovich-planiruet-performans-v-ukraine/>
5. Dempsey, J. Stili, shkoly, napravlenija: putevoditel' po sovremennomu iskusstvu [Tekst] / J. Dempsey. – M.: Iskusstvo – XXI vek, 2008. – 305 s.
6. Klark, K. Nagota v iskusstve [Tekst] / K. Klark ; per. s angl. M. Kurennoj, I. Kytmanovoj, A. Tolstovoj. – SPb.: Azbuka-klassika, 2004. – 480 s.: il.
7. Pirson, Dzh., Kern, R. Marina Abramovich (interv'ju) [Jelektronnyj resurs] / Dzh. Pirson, R. Kern // Vice, 2011. – Rezhim dostupa: <http://www.vice.com/ru/read/marina-abramovich-ru>

8. Turchin, V. S. Po labirintam avangarda [Tekst] / V. S. Turchin. – M.: Izd-vo MGU, 1993. – 248 s.
9. Jeliade, M. Shamanizm: arhaicheskie tehniki jekstaza [Jelektronnyj resurs] / M. Jeliade. – Rezhim dostupa:

Аннотация

Праслова В. О. кандидат архитектуры, доцент кафедры дизайна архитектурной среды Киевского национального университета строительства и архитектуры.

Перформанс в художественном проектировании.

Рассматривается перформанс как метод развития художественного проектирования. Проанализирована методика погружения в себя, разработанная Мариной Абрамович. Рассмотрены результаты методики на примерах перформансов этой известной художницы.

Ключевые слова: художественное проектирование, перформанс, современное искусство, Марина Абрамович, метод

Annotation

Praslova V.O. PhD arch., associate professor, Department of Design of the Architectural Environment, KNUCA.

Performance in artistic design.

Performance is considered as a method of perspective development of artistic design. This is intangible art that arises in the environment of artists and architects in the form of protest against painting. The method of immersion in itself, which was developed by Marina Abramovich with the aim of returning to simplicity and physical communication between people, was analyzed. The stages of the formation of the technique on the examples of performances of this world-famous artist were considered. The virtual institute MAI (Marina Abramovic Institute), within which there are seven spaces with certain practices, was analyzed. Those are a waiting room, a slow walk hall, hall of drinking water, a magnetic room, a hall with crystals, an eye-to-eye room, a lying room. In 3 hours, the experimenter manages to go through the stages of boredom, anger, dissatisfaction and rest. After spiritual and physical training, the stage of perception in the sound chamber comes. Here the main action takes place - the perception of intangible art.

Key words: artistic design, performance, intangible art, Marina Abramovic Institute.